

Neem spelen veel serieuzer

De kennis van kleuteronderwijs gaat in Nederland verloren, waarschuwt oud-kleuterjuf Berry van Embden. Pabo's zouden hun voordeel moeten doen met expertise van leerkrachten die voor het midden van de jaren tachtig de gespecialiseerde kleuteropleiding hebben gevolgd.

Decennia zijn verstreken sinds het samengaan van de kleuterschool en de lagere school in het basisonderwijs dat we nu kennen. De angsten die bestonden zijn werkelijkheid geworden. Het kleuteronderwijs is volledig ondergesneeuwd omdat er een 'eenheid' gevormd moest worden met doorgaande leerlijnen naar de hogere groepen. We zijn als kleuterleerkrachten al lang geen eigenaar meer van ons eigen beroep. Uitzonderingen daargelaten, maar als de laatste oud-Klossers binnenkort met pensioen gaan, is vrijwel alle kleuter kennis verdwenen.

De afkorting klos staat voor Kleuter Leidster Opleiding School, de gangbare benaming voor de opleiding tot kleuterleidster of kleuterkwakschool, welke in 1984 samen met de Pedagogische Academie is opgegaan in de huidige pedagogische academie voor het basisonderwijs (pabo). In de dagelijkse praktijk is het voor kleutergroepen nu vaak de omgekeerde wereld ten opzichte van vroeger. Eerst de 'belangrijke' cognitieve lesjes en daarna, als er nog even tijd is, ruimte

voor het vrije spel. Veel volwassenen 'denken' bovendien dat je leren al op zeer jonge leeftijd zou moeten kunnen.

Het kleuteronderwijs betreft echter de pre-operationele fase. Deze benaming geeft aan dat er in deze levensjaren nog grenzen zijn aan het denkvermogen van de kleuter. Een jonge kleuter is nog egocentrisch, op zichzelf gericht. Kennis aanbrengen mag daarom in het kleuteronderwijs nog geen ultiem leerdoel zijn waar kleuters op afgerekend mogen worden. Op deze leeftijd is het gewoonweg ook nog niet mogelijk om veel te hoog gegrepen kennis bij te brengen en te proberen dit ontwikkelingsproces te versnellen. Het kleuterbrein is nog niet in staat om informatie op te slaan zoals een schoolkind dat kan. Dat is ook de reden waarom een kleuter niet als schoolkind benaderd kan en mag worden. Als je voorbijgaat aan dit wezenlijke uitgangspunt doe je een kleuter tekort.

In de kleuterperiode is een ontwikkelingsproces gaande dat voorafgaat aan bewust leren. Geef de kleuter tijd en ondersteuning zodat die zich kan en mag voorbereiden op een volgende nieuwe

ingrijpende fase in zijn leven; de fase waarin hij schoolkind zal zijn.

Kleuters hebben andere behoeften en dus andere onderwijsvoorwaarden nodig om zich goed te kunnen ontwikkelen. Spelen zou veel meer serieus genomen moeten worden. Door te spelen trainen kinderen belangrijke vaardigheden zoals samenwerken, motorische vaardigheden, communiceren, doorzetten, taakgerichtheid, zelfstandigheid, eigenwaarde opbouwen, teleurstellingen incasseren en hun fantasie gebruiken. Ook de interpersoonlijke ontwikkeling, zeg maar jezelf en de ander leren kennen, is hierbij van grote betekenis. Dit alles heeft zoveel meerwaarde en het draagt bij aan het toepassen van cognitieve vaardigheden.

DIRECTE INSTRUCTIE

Een duidelijk voorbeeld van het vormen van eenheid op basisscholen betreft de intreding van EDI (Expliciete Directe Instructie). Ik krijg hier heel veel bezorgde mailtjes over. EDI is in mijn beleving zeker geschikt voor de groepen 3 tot en met 8. Kleuters zijn echter nog geen schoolkinderen. Zij mogen nog kind zijn.

Jonge kinderen zijn vooral gebaat bij impliciet leren. Met onderzoekend en spelend leren kom je tegemoet aan de behoeften van kleuters. Als je kleuters toch EDI gaat geven, plaats deze dan in een context van

een spel en verweef daarin het lesdoel. Zo voorkom je dat instructie vooral een lesje op formeel niveau wordt. Sluit dan ook aan bij de mogelijkheden van iedere kleuter, zodat ze succeservaringen kunnen opdoen. Wat altijd voorop staat bij kleuters is de belangstelling en het plezier. Echte kleuterleerkrachten hebben al ervaren dat dit altijd de basis is. Wat een kleuter van binnenuit, vanuit nieuwsgierigheid wil weten, onthoudt zij. Het kind staat als het ware open voor informatie en zal die dan ook onthouden.

SPIRAAL

Ik denk dat de neergaande spiraal in onderwijsresultaten valt om te keren als we kleuters niet te laat en ook niet te vroeg laten overgaan naar groep 3. Liever zou ik ook niet willen praten over verlenging of versnelling, maar over de keuze van het juiste overgangsmoment. Een kleuter die aantoonbaar schoolrijp is, heeft de best mogelijke kansen om leerstof tot zich te nemen. Het onderwijs sluit aan bij de ontwikkelingsfase en het kind is op dat moment toe aan formeel, bewust leren. Als we individuele verschillen willen respecteren, moeten we daar ook de mogelijkheden voor bieden. Nog steeds hebben de meeste scholen maar één overgangsmoment om naar groep 3 te gaan. Er zouden anno 2022 toch meer mogelijk moeten zijn. In de praktijk ligt er een taak voor scholen om het belang van schoolrijpheid bij ouders goed onder de aandacht te brengen. Het is vijf voor twaalf, tijd om recht te doen aan kleuters en hun leerkrachten. Tijd om te erkennen dat de groepen 1 en 2 mogen afwijken van de groepen 3 tot en met 8 om de eenvoudige reden dat kleuters nog geen schoolkinderen zijn. We kunnen het tij nog keren. Zoals altijd is het raadzaam om bij de basis te starten. Pabo's kunnen daarbij hun verantwoordelijkheid nemen door gebruik te maken van de kennis die er nu nog is, bij alle oud-Klossers. Ook zou de Onderwijsinspectie erop kunnen toezien dat het kleuteronderwijs wordt afgestemd op de juiste ontwikkelingsfasen, waaronder schoolrijpheid. Let wel: het bepalen van schoolrijpheid doen we door middel van observaties en niet op basis van toetsen.

BERRY VAN EMBDEN WAS 35 JAAR WERKZAAM IN HET BASISONDERWIJS, WAARVAN 25 JAAR MET KLEUTERS EN SCHREEF TWEE BOEKEN OVER HAAR VAK. KIJK VOOR MEER INFORMATIE OP JUFBERY.NL